

DOI: 10.21005/pif.2019.39.B-07

A NEW TAKE ON PENITENTIARY ARCHITECTURE ARCHITEKTURA WIĘZIENNA – NOWE OBLICZE

Agnieszka Szuta

M. Sc., Eng. Arch.

Author's Orcid number: 0000-0003-2158-110X

Gdańsk University of Technology
Faculty of Architecture
Department of Urban Architecture and Waterscapes

ABSTRACT

This article raises the issue of designing and adapting correctional facilities to the new perception of prisoners as well as comprehension of punishment. For research purposes, several European prisons which came into service over recent years were selected. A study of such facilities revealed design solutions that may significantly affect the process of rehabilitation for inmates and make such buildings an accepted part of society.

Key words: architecture, correctional facility, green prisons, Justice Center Justizzentrum Leoben, Halden Prison, Sollentuna Remand Prison, Tabellen 4, Panopticon, penitentiary architecture, prison architecture.

STRESZCZENIE

Artykuł porusza kwestię projektowania i dostosowania obiektów penitencjarnych do współczesnego postrzegania więźniów oraz rozumienia idei kary więziennej. Na potrzeby badań wybrano i przeanalizowano kilka europejskich obiektów penitencjarnych, które w ostatnich latach zostały oddane do użytku. Omówione przykłady pozwoliły na odnalezienie rozwiązań projektowych mogących istotnie wpłynąć na proces rehabilitacji osadzonych, a także na „oswojenie” tych obiektów wśród społeczeństwa.

Słowa kluczowe: architektura, architektura penitencjarna, architektura więzienna, green prisons, Justice Center Justizzentrum Leoben, Halden Prison, Sollentuna Remand Prison, Panopticon, więzienie, zakład karny.

1. INTRODUCTION

In recent years prisons have become badly overcrowded. The harsh living conditions experienced by prisoners are connected with an increasing number of suicides, incidents of self-harm, outbursts of aggression etc [9]. Prisons barely met the requirements of human dignity in the times when they were built and their current status shows no improvement, thus distancing them from modern standards, which also affects the above-mentioned behaviour of the prisoners. In some countries this problem has been recognised and actions aimed at building brand new and humane prisons have been undertaken [4,6].

This article explores the process of how prison architecture has developed from ancient times to the present day. It reveals the latest trends in the design of correctional facilities and presents contemporary projects which are adapted to society's new perception of prisoners and concept of punishment too. The design solutions applied in new prisons can bring many benefits in terms of therapy, while also bringing significant ecological and financial profit. Understanding how new prisons have been designed in other countries might provide valuable inspiration for the construction of new ones as well as the modernization of existing structures of this kind.

Based on the literature studies [1-9], the history of prison architecture is illustrated. The next step was to find penitentiary facilities that have taken advantage of new technological solutions and used architecture as a tool to improve the process of prisoner rehabilitation [10, 11, 13, 15, 16]. Selected correctional facilities manifest the capabilities of various aspects of design (including ecological) that could easily be adapted in others. The studies used comparative methods as well as logical reasoning.

2. THE HISTORY OF PRISON ARCHITECTURE

The assumptions behind the first, ancient prisons were very distant from today's. This is connected with the lack of life imprisonment as punishment in ancient countries. Although the law in ancient Greece and Rome was different, neither provided jail sentences. Prisons there served as a place for temporarily holding offenders – for the duration of a trial, before an execution or in order to force them to pay debts [6].

One of the few known prisons from the earliest times is a one located in Rome, Mamertine Prison (near the Forum). Although this is the structure about which the most information has been found, there still remains only a little. Mamertine Prison was founded probably around 300-200 B.C.E. The excavations conducted there managed to distinguish two chambers: the upper one (which provides a small amount of light through a hole in the ceiling or oculus) and the lower one (completely dark). Such division of prisons was noticeable in subsequent centuries [1,6].

The next stage in the development of prison architecture came in the Middle Ages as a result of the Church's position against the death penalty. However, lack of funds for the construction of new buildings which would have served specifically as prisons meant that prisoners had to be housed in already existing structures such as dungeons, guild halls, castles, fortresses, gatehouse etc. The prisons were below human dignity, usually without access to light but with prevailing damp – they were extremely harsh conditions. Prisons served as places of torture; for the prisoners it was a period of slow death from hunger, lack of fresh air etc. The prisons were barely fit for human habitation when they were built and their status did not improve much over the centuries to come [1,2,6].

In Europe around the 17th century, the construction of brand new prisons began on a larger scale. An iconic example of this time is the project of Panopticon. This model could be considered as the one which closes the next stage in the development of prison architecture [8,7].

In the 70's, a stagnation in prison design was visible, which led to chronic overcrowding [3,9]. In the next decade under the Prison Design Board, new design rules were introduced and soon the number of prisons increased considerably. The new approach focused on financial and logistical aspects and concerns. As a result, these places became very dehumanising [7]. In the 20th century, even though a new understanding of punishment had emerged, the architecture of correctional facilities did not improve much. Newly designed buildings were still formed by old principles (for instance HMP Doncaster, 1994) and did not fulfil any of their goals apart from the temporary incarceration of convicts [4].

3. EUROPEAN PRISONS IN XXI CENTURY

3.1. Halden Prison, Halden, Norway

Halden Prison (Norwegian: Halden fengsel), is located approximately 100 km from Oslo and was opened in 2010. It is a maximum-security prison – dedicated for society's most dangerous offenders. The prison is situated in a woodland landscape amidst gardens and greenery (Fig. 3). This correctional facility is made up of several detached pavilions finished with different materials and featuring spaces that are open and well lit by natural light (Fig. 2). The prison wall was also analysed – it is camouflaged by its curved layout as well as by the presence of trees. The walls themselves are covered with graffiti designed by contemporary artists (Fig. 1). Another element, which marks a step forward in design, is the use of advanced technology security devices that eliminate the necessity for bars in windows etc.

The aim of this project was to provide the highest standards of security while simultaneously respecting human rights, making it one of the best examples in the field of penitentiary architecture. Living conditions inside this facility were designed to be as similar to those on the outside as possible in order to allow the prisoners the chance to take part in the normal, daily routines of life away from prison. The housing blocks are separated from areas for activities and work. All the inmates participate in recreational, cultural and educational activities [10, 11].

Fig. 1. Halden Prison: Murals made by Norwegian graffiti artist - Dolk. Source: [11] [12]

Ryc.1. Halden Prison: Murale wykonane przez norweskiego artystę graffiti - Dolk. Źródło: [11] [12]

Fig. 2. Halden Prison: a view from the inside. Source: [12]
Ryc.2. Halden Prison: widok wnętrza. Źródło: [12]

Fig. 3. Halden Prison: a view from the outside. Source: [11]
Ryc.3. Halden Prison: widok zewnętrzny. Źródło: [12]

3.2. Sollentuna Remand Prison, Sollentuna, Sweden

Tabellen 4, is a building in Sollentuna High-Security Remand Prison. It was brought into service in 2011. This prison is located in the suburbs of Stockholm. It distinguishes itself among others because of the fact that it is eco-friendly. It has a green roof made of plants and turf, protecting it from the sun, rainfall etc. Another example of a new feature that was included is a façade made of insulating glass which has a high-tech built-in alarm system. The façade helps to regulate the temperature as well. The building also has a mechanical ventilation system for heating and cooling, which has significantly decreased energy consumption by recycling ambient heat (Fig.4). The prison was also fitted with low-flush toilets and LED lighting too. All food waste is transformed into biogas.

The improvements implemented in Tabellen 4 are a part of the wider Kriminalvården campaign that aims not only to make Sollentuna Remand Prison more environmentally friendly but also improve living conditions for the prisoners as well as enhance their relations (Fig.5). Such a design could help to reduce the stress experienced by visitors to correctional facilities. Tabellen 4 won the 2019 BREEAM Public Projects In-Use award due to its eco-friendly solutions [15,16].

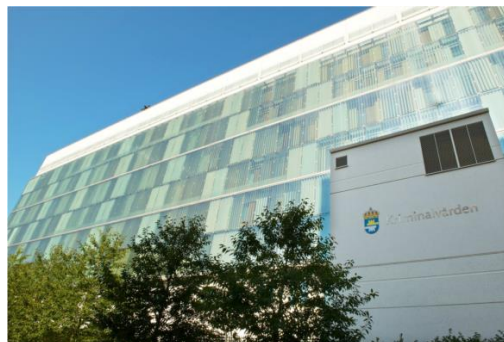

Fig. 4. Sollentuna Remand Prison: a view of the exterior and façade made of the insulating glass which has a system of a high-tech built-in alarm. Source: [15]
Ryc.4. Sollentuna Remand Prison: widok zewnętrzny oraz widok na fasadę wykonaną ze szkła izolacyjnego z wbudowanym, zaawansowanym systemem alarmowym. Źródło: [15]

Fig. 5. Sollentuna Remand Prison: interior of the Tabellen 4. Source: [15]

Ryc. 5. Sollentuna Remand Prison: wnętrze budynku Tabellen 4. Źródło: [15]

Fig. 6. Sollentuna Remand Prison: a green roof which helps to protect bee population. Source: [15]

Ryc. 6. Sollentuna Remand Prison: zielony dach, wspomagający ochronę pszczoł. Źródło: [15]

3.3. Justice Center (Justizzentrum), Leoben, Austria

Leoben Centre of Justice was inaugurated in 2004. The building contains two sections: the first one faces the city and includes a courthouse, offices etc. The second is located at the back of this structure and is a prison (Fig.7). The Justice Center is an open structure which provides the highest possible standards for both staff and prisoners. For this reason, the living conditions were designed to be similar to those found in an everyday home – people live, work and enjoy leisure. The prison was divided into 4 sections, each one with a dining area, kitchen, bathroom and living room. There is also a loggia which allows the extra freedom to go outside. Areas for work and leisure were analysed during the design process in order to ensure prisoners have full access to such facilities. For instance, the courtyards and the promenade garden located on the roof work as a green filter between the prison walls. Even though inmates can go there unattended, any prohibited contact between them and the world outside this facility cannot be made so there is no necessity for guards to stand with the prisoners the whole time (Fig. 8).

Fig. 7. Leoben Centre of Justice: on the left: a view of the Court – Part ; on the right: a view of the Prison - Part. Source: [13]

Ryc.7. Leoben Centre of Justice: po lewej: widok na część zajmowaną przez sąd; po prawej: widok na część zajmowaną przez więzienie. Źródło: [13]

Such a design has led to more successful rehabilitation of prisoners and has put human life first. The Justice Center in Leoben has won the following awards: ULI – Urban Land Institute for Excellence 2009 in Europe, Middle East and Africa; Architecture prize of Styria Province 2004, Geramb-Rose, in appreciation for excellent construction 2006 [10,13].

Fig. 8. Leoben Centre of Justice: a courtyard and an open space with natural lighting. Source: [14]

Ryc.8. Leoben Centre of Justice: dziedziniec i otwarta przestrzeń z naturalnym oświetleniem. Źródło: [14]

4. APPLICATIONS AND SUMMARY

Although the information available about the first prisons is scant, it is known that from the beginning they were far removed from the observance of human dignity. The passage of time did not coincide with any improvement in the harsh conditions that prevailed in those facilities – for centuries the primary principals governing prison design were repeated. In the 20th century, a stagnation in prison architecture could be observed. This led to overcrowding as well as a number of consequences, such as an increasing number of suicides, incidents of self-harm, outbursts of aggression etc. [3,4,6,9]. Nowadays, the subject of designing prisons has returned, but in a completely new version. Changes in the process of designing correctional facilities are associated with a comprehension of what a prison sentence means and how prisoners are perceived. As the research shows, the common occurrence of death, self-harm, violence, etc. in the prisons are associated with poor environmental conditions (little or lack of light, dirt, damp etc.). Improving living conditions and the implementation of new architectural solutions can significantly help to reduce the incidence of the above-mentioned behaviour while incarcerated. It can be demonstrated that architecture plays a key role in the process of rehabilitating prisoners and could be a measure that offers a real chance to improve and shape the behaviour of inmates [4,5].

In the view of the above, it is important to examine some design solutions applied in recent constructed correctional facilities. The projects presented in the article have discarded old principals and shown the possibilities and potential of prison architecture – ipso facto, they are up-to-date in terms of new requirements and ideas. It is observable that in order to effectively rehabilitate prisoners, prisons should not be violent, with inhuman conditions, designed according to stereotypes, because this gives results that are opposite to those intended. What is more, the architectural form of such facilities helps to change public perception and these buildings could become an integral part of the land-

scape. Additionally, visiting these prisons is easier and less stressful (for instance, for the relatives of the inmates).

It is also important to be aware of the large impact of these facilities on the environment (prisons are comparable to hospitals, in that they operate around the clock with no breaks, produce a lot of emissions and consume much more energy than other public buildings). The Sollentuna Remand Prison, which was discussed in the text, is an example of a correctional facility where many pro environmental solutions were implemented (other examples include Bostoy Prison in Norway and the Coyote Ridge Corrections Center in the US). The solutions applied there help to mitigate prisons' negative impact on the environment and lower financial costs, for instance by reducing power consumption via the installation of solar panels [5].

No less important is the appropriate design of a functional program. On the basis of the analysed examples, it is possible to highlight the most important factors which influence the process of humanizing penitentiary facilities: more open spaces and colours inside, natural lighting, green areas, with an environment that should be safe and secure in order to minimize risk to both prisoners and staff. Furthermore, prisons should resemble living conditions on the outside, as far as possible. The similarity of conditions inside to those outside the prison walls helps the prisoners to accustom themselves to ordinary daily duties, work etc. Inmates placed in green prisons are also trained to work in the green sector of the economy, which could help them to find employment after leaving prison [4,5,9].

The change in the understanding of prison sentences and the perception of prisoners is directly linked with the new approach to designing correctional facilities. Architecture could help in the treatment and behavioural rehabilitation of inmates as well as in changing the perception of those institutions among society. Well-designed prisons are still prisons and it is not a question of building 'nicer' prisons. Through appropriately selected design solutions it is possible to create far more than just a place for holding people. The proper architecture of prisons could make those facilities capable of delivering their aims and purpose. Via architecture and a new approach to prison design it is possible to make a big step forward and, besides the aforementioned benefits, it also helps prisoners in their rehabilitation process as well as making it easier for them return to a 'normal' life after leaving the prison behind. Unfortunately, prisons constructed even in recent years often repeat the old ways, which are ineffectual and do not fulfil any aims apart from temporary incarceration. Instead, they are like human warehouses. Therefore, it is very important to bring the topic of prison architecture to a wider discussion.

ARCHITEKTURA WIĘZIENNA – NOWE OBLICZE

1. WSTĘP

W ciągu ostatnich lat uwidoczniło się nagminne przeludnianie więzień. Panujące w nich złe warunki bytowe więźniów wiążą się ze zwiększoną ilością samobójstw, samookaleczeń, wybuchów agresji wśród osadzonych etc. [9]. Wiele więzień ledwo sprostało wymogom godności ludzkiej w czasach otwarcia, a ich obecny stan jest dalece odległy od współczesnych standardów. Ta sytuacja również negatywnie wpływa na zachowania więźniów. W niektórych krajach dostrzeżono ten problem i podjęto działania mające na celu budowę nowych, humanitarnych obiektów penitencjarnych [4,6].

Artykuł przedstawia proces kształtowania się architektury więziennej od czasów starożytnych do współczesnych. Ukazane zostają najnowsze trendy w projektowaniu obiektów więziennych, a także współczesne realizacje, które są dostosowane do nowych idei i wymagań. Rozwiązania projektowe, które wdrożono do poniżej przeanalizowanych więzień mogą przynieść wiele korzyści w kwestii terapeutycznej, a także w zakresie ekologicznym oraz ekonomicznym. Doświadczenia innych krajów w projektowaniu tego typu placówek mogą stanowić wskazówkę dla budowy nowych, a także modernizacji istniejących obiektów zamkniętych.

W oparciu o studia literaturowe [1-9] przedstawiono historię rozwoju architektury penitencjarnej. Kolejnym krokiem było odnalezienie obiektów, które wykorzystują architekturę i nowe rozwiązania technologiczne jako narzędzia wspomagające proces rehabilitacji osadzonych [10, 11, 13,15,16]. Wyselekcjonowane przykłady ukazują różne sposoby rozwiązania poszczególnych aspektów związanych z projektowaniem obiektów penitencjarnych (w tym ekologicznych), które mogą zostać wdrożone do innych tego typu obiektów. W badaniach wykorzystano metodę porównawczą i logicznej argumentacji.

2. HISTORIA ARCHITEKTURY WIĘZIENNEJ

Założenia pierwszych, starożytnych więzień znacznie odbiegały od dzisiejszych. Było to bezpośrednio związane z brakiem kary pozbawienia wolności. Choć prawo w starożytnej Grecji i Rzymie było różne, to jednak żadne z nich nie przewidywało kary więzienia. Więzienia służyły jako miejsca do przetrzymywania skazanych w czasie procesu, w oczekiwaniu na karę śmierci lub do czasowego przetrzymywania dłużników, by wymusić na nich spłatę długów [6].

Jednym z nielicznych znanych więzień pochodzącym z czasów najdawniejszych jest rzymskie więzienie Mamertine Prison (położone w pobliżu Forum). Pomimo tego, że spośród starożytnych więzień o Mamertine Prison dostępne jest najwięcej informacji, to nadal pozostają jedynie szczątkowe. Mamertine Prison prawdopodobnie powstało około 300-200 p.n.e. Przeprowadzone wykopaliska pozwoliły na wyróżnienie dwóch komnat: górnej (z małym dostępem światła przez dziurę w suficie lub oculus) i dolnej (zupełnie ciemnej). Taki podział więzienia był widoczny jeszcze w kolejnych stuleciach [1,6].

Kolejny etap w rozwoju architektury więziennej przypada na średniowiecze. Wynika to ze stanowiska Kościoła, który negatywnie odnosił się do kary śmierci. Jednakże brak środków na budowę nowych obiektów mogących pełnić funkcję więzienną spowodował, że więźniów umieszczano w obiektach już istniejących. Więzienia lokowano między innymi w lochach, halach targowych, dworach. Miejsca te były zazwyczaj poniżej godności ludzkiej, zwykle bez dostępu światła i z wszechobecnie panującą wilgocią, służyły także jako miejsca tortur. Dla samych więźniów był to czas powolnej śmierci wynikającej również z głodu, braku powietrza itd. Więzienia ledwo nadawały się do przebywania ludzi w czasie gdy powstały, a ich status nie poprawił się znacznie nawet w nadchodzących stuleciach [1,2,6].

W Europie około XVII wieku zaczęto budowę nowych więzień na większą skalę. Sztandarowym przykładem tamtejszych czasów jest projekt Panopticon. Model ten można uznać jako zamykający kolejny etap w rozwoju architektury więziennej [7,8].

Na początku lat 70. XX wieku nastąpił niemal całkowity zastój w architekturze więziennej, co doprowadziło m.in. do przewlekłego przeludnienia [3,9]. W latach 80. XX wieku pod kierownictwem Prison Design Board wprowadzono nowe wymogi projektowe i wkrótce liczba więzień znacznie wzrosła. Niemniej jednak nowe podejście projektowe skupiało się na aspektach ekonomicznych i logistycznych, w efekcie obiekty penitencjarne stały się bardzo niehumanitarne [7]. W XX wieku mimo nowego zrozumienia kary więziennej, w architekturze tych obiektów niewiele się zmieniło. Nowoprojektowane budynki nadal

powielały stare wzorce (m.in. HMP Doncaster, 1994r.) i nie realizowały żadnego z postawionych celów oprócz czasowego ubezwłasnowolnienia osadzonych [4].

3. EUROPEJSKIE WIĘZIENIA XXI WIEKU

3.1. Halden Prison, Halden, Norwegia

Halden Prison (Halden Fengsel) położone jest około 100 km od Oslo, zostało otwarte w 2010 roku. Jest to więzienie o maksymalnym bezpieczeństwie - przeznaczone dla najbardziej niebezpiecznych przestępców. Więzienie położone jest w leśnym krajobrazie pośród ogrodów i zieleni (Ryc. 3). Składa się z kilku pawilonów wykończonych różnymi materiałami i z zaprojektowanymi wewnątrz otwartymi przestrzeniami wypełnionymi naturalnym światłem (Ryc. 2). Mury więzienne także poddano dokładnym analizom, ich zakrzywiony kształt i występujące drzewa pozwoliły w pewnym stopniu na ich kamuflaż. Dodatkowo, na ścianach pojawiły się graffiti zaprojektowane przez współczesnych artystów (Ryc. 1). Kolejny krokiem zmierzającym w nowym kierunku było użycie zaawansowanej technologii ochrony, dzięki której możliwe stało się m.in. usunięcie krat z okien.

Celem projektu Halden Prison było zapewnić najwyższego stopnia bezpieczeństwa przy jednoczesnym poszanowaniu praw człowieka, co uczyniło go jednym z najlepszych przykładów architektury penitencjarnej. Warunki wewnętrzne zakładu zostały tak zaprojektowane, aby jak najbardziej odzwierciedlać te panujące poza jego murami. Umożliwia to więźniom udział w normalnych, codziennych, rutynowych czynnościach. Bloki mieszkalne oddzielono od obszarów przeznaczonych do ćwiczeń i pracy. Wszyscy osadzeni w Halden Prison uczestniczą w zajęciach rekreacyjnych, kulturalnych i edukacyjnych [10,11].

3.2. Sollentuna Remand Prison, Sollentuna, Szwecja

Tabellen 4, to budynek w Sollentuna High-Security Remand Prison. Został oddany do użytku w 2011 roku. Znajduje się na przedmieściach Sztokholmu. Ten obiekt wyróżnia się spośród innych m.in. tym, że jest przyjazny dla środowiska. Zielony dach chroni go przed warunkami atmosferycznymi. Kolejną zastosowaną w nim innowacyjnością jest szklana fasada, która wspomaga regulację temperatury, a także ma wbudowany zaawansowany technologicznie system alarmowy. Budynek wyposażono również w mechaniczny system wentylacji do ogrzewania i chłodzenia, co pozwoliło na znaczne zmniejszenie zużycia energii (Ryc. 4). Z kolei wszystkie odpady żywnościowe przekształcane są w biogaz.

Wprowadzone w obiekcie udoskonalenia były częścią szerszego wysiłku kampanii Kriminalvarden mającej na celu nie tylko uczynienie Sollentuna Remand Prison więzieniem proekologicznym, ale również poprawę warunków bytowych więźniów i ich wzajemnych relacji (Ryc. 5). Przedsięwzięte założenia projektowe, mogą również pomóc w zredukowaniu poziomu stresu, który często towarzyszy osobom odwiedzającym zakłady karne. Budynekowi Tabellen 4 została przyznana nagroda BREEAM Award 2019 – Public Projects In-Use za wdrożone rozwiązania proekologiczne [15,16].

3.3. Justizzentrum, Leoben, Austria

Justizzentrum wybudowano w Leoben, w Austrii i oddano do użytku w 2004 roku. Budynek składa się z dwóch części: w pierwszej, której fasada jest skierowana w stronę miasta, znajduje się strefa sądu oraz część biurowa. W drugiej zaś, z tyłu obiektu, zaprojektowano strefę więzienną (Ryc. 7). Justizzentrum jest budynkiem zapewniającym możliwe najwyższe standardy zarówno dla personelu jak i więźniów. Aby to osiągnąć, więzienie zaprojektowano tak by warunki bytowe osadzonych uczynić jak najbardziej podobnymi do tych, które panują w zwykłych domach. Takie działanie umożliwia

więzieniom wzięcie udziału i przyzwyczajanie się do codziennych, rutynowych czynności. Więzienie podzielono na 4 sekcje z których każda ma jadalnię, kuchnię, węzeł sanitarny, siłownię i pokój dzienny, a także loggię, która rozszerza wewnętrzną przestrzeń o możliwość wyjścia na zewnątrz. Przestrzeń pracy i wypoczynku również dokładnie przemyślano. Więźniowie mają do nich pełny, swobodny dostęp, na przykład dziedzińce i ogród przy promenadzie na dachu pełnią rolę filtra między ścianami i murami więziennymi. Mimo, że osadzeni mogą tam przebywać bez opieki, to niemożliwe jest nawiązanie z nimi jakiegokolwiek niedozwolonego kontaktu ze światem poza obiektem, zatem strażnicy nie muszą cały czas przebywać z więźniami (Ryc. 8).

Projekt Justizzentrum w Leoben stawia jakość życia na pierwszym miejscu tym samym prowadząc do efektywniejszej rehabilitacji więźniów. Zdobył wiele nagród tj.: ULI – Urban Land Institute for Excellence 2009 in Europe, Middle East and Africa; Architecture prize of Styria Province 2004, Geramb-Rose 2006 r. [10,13].

4. PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Choć informacje o pierwszych więzieniach są szczątkowe, to wiadome jest, że od początku były to obiekty daleko odbiegające od sprostania wymogom godności ludzkiej. Upływ czasu wcale nie wiązał się z poprawą ciężkich warunków panujących w tych obiektach – przez wieki powielano pierwotne wzorce projektowe. W XX wieku nastąpiła stagnacja w architekturze penitencjarnej, co doprowadziło do przeludnienia i szeregu innych konsekwencji tj. m.in. rosnąca liczba samobójstw, samookaleczenia, wybuchów agresji [3,4,6,9]. Dziś temat dotyczący projektowania więzień powraca, ale w zupełnie nowej odsłonie. Zachodzące zmiany w projektowaniu obiektów penitencjarnych związane są ze zmianą rozumienia idei kary więziennej i postrzegania samych osadzonych. Jak wynika z badań, we więzieniach do wysokich wskaźników śmierci, samookaleczenia, aktów przemocy itp., przyczyniają się złe warunki środowiskowe (np. niewielki dostęp światła, brud, wilgoć). Polepszenie warunków więziennych i wdrożenie nowych rozwiązań architektonicznych może znacząco przyczynić się do zredukowania liczby ww. zachowań w czasie odbywania kary. Wykazuje się, że architektura obiektów penitencjarnych odgrywa kluczową rolę w procesie rehabilitacji więźniów. Może zostać wykorzystana jako środek, który daje realną szansę na zwiększenie efektywności procesu resocjalizacji i kształtowania zachowań osadzonych [4,5].

Jak wykazano, więzienia aby efektywnie zresocjalizować osadzonych nie powinny podążać za stereotypami – brutalne, niehumanitarne obiekty, mogą przynieść efekty dokładnie odwrotne od tych zamierzonych. Odpowiednio dobrana forma architektoniczna pozwala stać się zakładom zamkniętym integralnymi częściami krajobrazu, a także może pomóc w zmianie postrzegania tych instytucji w społeczeństwie. Staje się również pomocna w uczynieniu wizyt w obiektach zamkniętych mniej zatrważającymi np. odwiedziny krewnych więźniów.

Istotna jest również świadomość tego, jak duży wpływ placówki więzienne wywierają na środowisko (więzienia porównywalne są do szpitali, ponieważ działają bez przerwy przez całą dobę, wytwarzają dużo emisji i zużywają znacznie więcej energii niż inne budynki użyteczności publicznej). Omówione w artykule Sollentuna Remand Prison (oraz inne: Bostoy Prison in Norway and Coyote Ridge Corrections Centre in the US) jest przykładem więzienia, w które wdrożono wiele rozwiązań prośrodowiskowych. Zastosowane w tych obiektach systemy przyczyniają się do zmniejszenia negatywnego oddziaływania więzień na środowisko oraz do obniżenia kosztów ich utrzymania, na przykład przez zmniejszenie zużycia energii poprzez instalację paneli słonecznych [5].

Niemniej ważne staje się odpowiednie zaprojektowanie programu funkcjonalnego. Na podstawie analizowanych przykładów staje się możliwe wskazanie najistotniejszych czynników, wpływających na proces humanizowania zakładów penitencjarnych: otwarte i naturalnie oświetlone przestrzenie wewnętrzne, wprowadzenie kolorów, bezpieczne

tereny zielone, zaprojektowane tak, aby zminimalizować ryzyko zarówno więźniów, jak i personelu. Ponadto warunki więzienne w miarę możliwości powinny przypominać te poza ich murami. Podobieństwo tych warunków, pomaga w przyzwyczajeniu osadzonych do trybu życia codziennego - obowiązków, pracy itp. Osadzeni w „green prisons” dodatkowo zostają przeszkoleni do pracy w zielonym sektorze gospodarki, co może im pomóc w znalezieniu zatrudnienia po opuszczeniu więzienia [4, 5, 9].

Zmiana rozumienia kary więziennej i postrzegania więźniów łączy się bezpośrednio z nowym podejściem do projektowania zakładów karnych. Architektura może wspomagać rehabilitację i kształtowanie zachowań osadzonych, a także zmianę postrzegania instytucji zamkniętych wśród społeczeństwa. Dobrze zaprojektowane więzienia, to nadal więzienia i nie jest to kwestią budowania „ładniejszych” więzień. Dzięki odpowiednio dobranym rozwiązaniom architektonicznym można stworzyć znacznie więcej niż tylko miejsca do przetrzymywania ludzi. Właściwa architektura może sprawić, że więzienia będą realizować nie tylko swoje fizyczne zadanie – ograniczenie wolności, ale również wspomogą proces resocjalizacji i terapii więźniów. Za pomocą architektury i nowego podejścia do projektowania więzień można poczynić duży krok naprzód. Oprócz wyżej wymienionych korzyści ekonomicznych i ekologicznych, możliwe staje się uczynienie procesu rehabilitacji więźniów efektywniejszym, a także ułatwienie osadzonym powrotu do życia poza murami więziennymi. Niestety, więzienia zbudowane nawet w ostatnich latach często powielają stare wzorce i oprócz czasowego ubezwłasnowolnienia skazanych nie realizują żadnego z postawionych im celów, raczej przeobraziły się w swoiste magazyny ludzi. Dlatego nader istotna staje się popularyzacja tematu architektury więziennej.

BIBLIOGRAPHY

- [1] Al-Hosany N., Elkadi H., *Sustainability approaches for incarceration architecture*, *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, vol. 6, no. 5, 2002, pp. 457–470.
- [2] Awofeso N., *Disciplinary architecture: prison design and prisoners' health*, *Hektoen International: A Journal of Medical Humanities*, vol. 3, no. 1, 2011.
- [3] Coyle A., *A human rights approach to prison management: Handbook for prison staff.*, Second Edition, United Kingdom, International Centre for Prison Studies 2009, ISBN 0-9545444-2-0.
- [4] Jewkes Y., *Prison Planning and Design: Learning from the Past and Looking to the Future*, *Prison Service Journal*, no. 231, 2017, pp. 15–21.
- [5] Jewkes Y., Moran D., *The paradox of the 'green' prison: Sustaining the environment or sustaining the penal complex?*, *Theoretical Criminology*, vol. 19, 2015, no. 4, pp. 451–469.
- [6] Johnston N., *Forms of Constraint: A History of Prison Architecture*, Urbana and Chicago, University of Illinois Press 2008, ISBN 0252025571.
- [7] Karthaus R., Block L., Hu A., *Redesigning prison: The architecture and ethics of rehabilitation*, *Journal of Architecture*, vol. 24, no. 2, 2019, pp. 193–222.
- [8] Lindemuth A. L., *Designing therapeutic environments for inmates and prison staff in the United States: Precedents and contemporary applications*, *J. Mediterr. Ecol.*, vol. 8, 2007, pp. 87–97.
- [9] UNODC, *Handbook on strategies to - reduce overcrowding in prisons*, English, Publishing and Library Section, United Nations 2013, p. 208.
- [10] Vessella L., *Open Prison Architecture: Design Criteria for a New Prison Typology*. UK: WIT Press 2017, ISBN: 978-1-78466-247-9.
- [11] HLM Architektur, <https://hlm.no/en/projects/halden-prison> [Accessed: 23-07-2019].
- [12] Inside Norway's Halden Prison, <http://www.thestoryinstitute.com/halden> [Accessed: 23-07-2019].

- [13] Justizzentrum Leoben - Hohensinn Architektur, <http://www.hohensinn-architektur.at/project/justizzentrum-leoben-2/> [Accessed: 23-07-2019].
- [14] Leoben Centre of Justice, <https://www.world-architects.com/en/hohensinn-architektur-graz/project/justizzentrum-leoben> [Accessed: 23-Jul-2019].
- [15] Locked up and living sustainably: Eco-friendly prison wins award, <https://edition.cnn.com/style/article/eco-friendly-prison-intl/index.html> [Accessed: 24-07-2019].
- [16] The high-security 'eco-prison' changing lives, <https://www.architectureanddesign.com.au/features/features-articles/high-security-eco-prison-changing-lives> [Accessed: 23-07-2019].

AUTHOR'S NOTE

Agnieszka Szuta (M.Sc., Eng. Arch.) is a Research & Didactic Assistant in the Department of Urban Architecture and Waterscapes at the Faculty of Architecture, Gdańsk University of Technology. Under the supervision of Ph.D., D. Sc., Eng. Arch. Jakub Szczepański, Assoc. Prof. at GUT, she prepares a Ph.D. thesis related to the alternative possibilities for using abandoned airports and their entire infrastructure.

O AUTORZE

Agnieszka Szuta (mgr inż. arch.) jest asystentem naukowo-dydaktycznym w Katedrze Architektury Miejskiej i Przestrzeni Nadwodnych Wydziału Architektury Politechniki Gdańskiej. Pod opieką dr hab. inż. arch. Jakuba Szczepańskiego, prof. nadzw. PG, przygotowuje pracę doktorską związaną z alternatywnymi możliwościami wykorzystania opuszczonych portów lotniczych i ich infrastruktury.

Contact | Kontakt: agnieszka.szuta@pg.edu.pl